

VN/12784/2022

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta
Lausunto 2.5.2022
Kuuleminen 4.5.2022

Tasa-arvoasiain neuvottelukunnan lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle valtioneuvoston ajankohtaisselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta VNS 1/2022

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (Tane) kiittää mahdollisuudesta lausua työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle ajankohtaisselonteosta turvallisuusympäristön muutoksesta.

Tane edistää sukupuolten tasa-arvoa yhteiskunnassa, joten neuvottelukunnan lausunto työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle keskittyy sukupuolten tasa-arvoon liittyviin näkökulmiin.

Tane korostaa turvallisuusympäristön muutoksen käsittelyssä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymysten tärkeyttä. Sota ja kriisit eivät tapahdu sukupuolineutraalisti vaan ne vaikuttavat eri tavalla eri ihmisryhmiin erilaisten yhteiskunnallisten eronteiden kautta (intersektionaalisesti).

Tane kiinnittää huomiota siihen, että ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta **ei sisällä käytännössä laisinkaan sukupuolittuneiden vaikutusten huomioimista** siitä huolimatta, että lukuisat tutkimuslähteet osoittavat erilaisten humanitääristen kriisien ja sotien vaikutukset sukupuolten tasa-arvoon.

Sukupuolistunut väkivalta ja haavoittuvassa asemassa olevien ryhmien tunnistaminen

Naisiin sekä tyttöihin kohdistuva väkivalta lisääntyy tutkitusti kriiseissä ja konflikteissa ja niiden jälkeen. Sota lisää seksuaalisen väkivallan ja hyväksikäytön, kuten ihmiskaupan riskiä.

YK ja kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt ovatkin raportoineet muun muassa venäläisten sotilaiden tekemistä raiskauksista Ukrainassa. Merkille pantavaa on se, että selonteossa mainitaan hädänalaiset ja haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät (esim. s. 12; 35) nimeämättä kuitenkaan, mitä nämä ryhmät voivat olla, kuten naiset, lapset, iäkkäät, romanit, vammaiset henkilöt sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt.

Myös sotien ja konfliktien aiheuttamia muuttoliikkeitä ja pakolaisuutta tulisi selonteossa käsitellä nykyistä moninaisemmin, jotta toimenpiteet vastaavat todellisia tarpeita ja täyttävät kansainvälisten sopimusten asettamat velvoitteet, kuten Istanbulin sopimus.

Selonteon käsitellessä esimerkiksi Ukrainasta pakenevien vastaanottoa (s. 44), tekstissä ei mainita tulijoiden poikkeuksellista sukupuolijakaumaa. Arvioiden mukaan yli 80 % saapuneista täysi-ikäisistä pakolaisista on naisia. Miten tämä vaikuttaa heidän tarvitsemiinsa palveluihin Suomessa? Miten heidän turvallisuutensa on varmistettu esimerkiksi kotimajoituksissa? On tärkeää, että seksuaalisrikosten tekijät saatetaan vastuuseen, mutta yhtä tärkeää on, että mahdollisten rikosten uhreille on tarjolla tarvittavia tukipalveluita sekä heidän ollessa Suomessa tai muualla paossa sotaa että mahdollisen kotiinpaluun jälkeen.

Lisäksi Tane kysyy, missä määrin **muuttoliikkeen välineellistämiseen tulisi varautua sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta** (s. 31). Millä tavalla on mahdollista ennaltaehkäistä esimerkiksi ihmiskaupan ja sukupuolistuneen väkivallan lisääntymistä tilanteissa, joissa ihmisten hätä välineellistetään osaksi hybridivaikuttamista?

Edellä mainitut huomioiden Tane kysyy, onko selonteon pohjalta mahdollista arvioida Suomen kokonaisvaltaista varautumista talouteen, kriisinsietokykyyn, huoltovarmuuteen, sisäiseen turvallisuuteen yms. kokonaisturvallisuuden mallin mukaisesti, kun **keskeisiä vaikutuksia erilaisiin ihmisryhmiin ei kattavasti arvioida**. Minkälaisia konkreettisia toimia tarvitaan tunnistettujen ongelmien ratkaisemiseksi? Millä tavalla selonteko edistää esimerkiksi Suomen varautumista kriisi- ja sotatilanteiden aikana lisääntyvään seksuaaliseen väkivaltaan? Koronakriisin alku osoitti, ettei monien tukipalveluiden suunnittelussa oltu varauduttu poikkeustilanteiden luomiin muuttuneisiin olosuhteisiin. Millä tavalla voidaan varmistaa, etteivät erityisen haavoittuvassa asemassa olevat ryhmät jää vaille tarvitsemaansa apua mahdollisessa kriisitilanteessa tulevaisuudessa?

Päätöksenteko ja uudet liittoumat

YK:n 1325 Naiset, rauha ja turvallisuus -päätöslauselman mukaisesti konfliktien osapuolten tulee suojella naisia ja tyttöjä muun muassa sukupuoleen perustuvalta väkivallalta, mutta myös varmistaa naisten osallistuminen konfliktin ratkaisuun ja rauhanrakennukseen. Tätä tulisi korostaa myös kaikenlaista turvallisuutta käsittelevässä valmistelutyössä, kuten ajankohtaisselonteossa turvallisuusympäristön muutoksesta. Myös Suomessa on varmistettava, että kaikki sukupuoleet ovat osallisia ja voivat vaikuttaa turvallisuuspoliittiseen keskusteluun. Naisille olisi myös heidän niin halutessaan turvattava mahdollisuus osallistua turvallisuuteen ja maanpuolustukseen liittyvään koulutukseen.

Vaikka kriisit ja sodat vaikuttavat kaikkiin ihmisiin sukupuolesta riippumatta, on niillä usein myös sukupuolierityisiä vaikutuksia. **Etenkin miehet joutuvat uhraamaan terveytensä ja henkensä sodan vuoksi rintamalla.** Tämä johtuu suurelta osin siitä, että asevelvollisuus esimerkiksi Suomessa koskee vain miehiä. Sukupuolivaikutusten näkökulmasta selonteossa ei kuitenkaan käsitellä sitä, missä määrin suomalaisten sotilaiden riski joutua sotatilanteisiin muuttuu mahdollisten liittoumien myötä.

Kansainvälisyys ja globaalit vaikutukset

Tane pitää tärkeänä sitä, että Suomi jatkaa ihmisoikeusperustaista ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tane yhtyy selonteon toteamukseen kansainvälisen sääntöpohjaisen järjestelmän tärkeydestä, jonka tarkoituksena on myös edistää sukupuolten tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia ympäri maailman.

Muuttuneen turvallisuustilanteen pitkäaikaisvaikutuksissa keskeistä on huomioida myös Venäjän hyökkäyssodan suhde **kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseen**. Kuten selonteossa todetaan (s. 13–14) on odotettavissa, että tältä osin merkittävimmät kärsijät ovat jo valmiiksi hauraissa tai kehittyvissä maissa asuvat ihmiset. Kiihtyvä hintojen nousu uhkaa lisätä esimerkiksi pakolaisuutta.

Mahdollisia vaikutuksia kestävän kehityksen työhön ja esimerkiksi ilmastokriisiin tulee seurata tarkoin. Pakolaisuuteen liittyy lukuisia sukupuolittuneita näkökulmia (ml. sukupuolen moninaisuus), joiden huomiotta jättäminen uhkaa pahimmillaan terveyttä ja ihmishenkiä. (esim. UN Women 17.2.2022 <https://unwomen.fi/uutiset/naiset-konflikteissa-ja-pakolaisina/>) Kriisien keskellä ja niitä paetessa tuleekin huolehtia esimerkiksi seksuaali- ja lisääntymisterveydellisistä- ja oikeudellisista kysymyksistä sekä aborttioikeuden toteutumisesta sellaisissakin tilanteissa, joissa pako tapahtuu alueille, joissa voimassa oleva aborttilainsäädäntö rikkoo naisten oikeuksia.

Sosiaali- ja terveysalan sekä pelastus- ja turvallisuusalan henkilöstö

Väestön henkinen kriisinsietokyky on keskeisessä asemassa mahdollisessa kriisitilanteessa. Kuten selonteossa todetaan, voidaan yli kaksi vuotta kestäneen koronapandemian katsoa vaikuttaneen merkittävästi tähän kykyyn. On tärkeää, että nuorten tilanne on huomioitu. Myös kansalaisyhteiskunnan turvaaminen on osa resilienssin varmistamista.

Kriisinsietokyvyn näkökulmasta Tane nostaa esiin erityisesti naisennemmistöisen sosiaali- ja terveysalan. Julkisuudessaakin laajasti näkynyttä hoitoalan työtilannetta (esim. työssä jaksamista ja työntekijöiden riittävyyttä) ei selonteossa arvioida osana varautumista kriisitilanteisiin. Olisi kuitenkin tärkeää käydä keskustelua myös siitä, **minkälaisia vaikutuksia kriisinsietokykyyn voi olla sillä jos hoidosta vastaava henkilöstö on jo ennen kriisitilanteen alkamista erittäin vaikeassa tilanteessa mm. jaksamisen ja hyvinvoinnin osalta.** Millä tavalla varmistetaan sote-alan työntekijöiden riittävyys normaaliolosuhteissa, jotta valmius vastata tarpeisiin myös kriiseissä on olemassa?

Selonteossa käsitellään miesennemmistöisten alojen, kuten rajavartioston ja puolustusvoimien osaamisen ja henkilöstömäärään lisäämistä (15–16). Myös näiden alojen kasvanut henkinen paine muuttuneessa tilanteessa on tärkeää huomioida esimerkiksi työterveyden näkökulmasta.

Informaatiovaikuttaminen

Informaatiovaikuttaminen on yksi keskeinen turvallisuuteen liittyvä kysymys, jonka rooli on kasvanut tietoyhteiskunnassa. Informaatiovaikuttamista pyritään käyttämään myös sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vastustamiseksi osana nk. anti-gender-liikehdintää, mitä selonteossa ei mainita. Anti-gender-liikehdintä viittaa äärikonservatiiviseen ja ideologiseen suuntaukseen, joka on voimistunut maailmalla viime vuosina. Liikehdintä yhdistää hyvin erilaisia toimijoita ja sillä on nähty olevan kytköksiä myös Venäjän harjoittamaan informaatiovaikuttamiseen esimerkiksi rahoituslähteiden muodossa.

Anti-gender-liikehdinnän vaikuttamistapana on esimerkiksi disinformaation levittäminen, ja tavoitteena sukupuolten tasa-arvoon liittyvien jo saavutettujen oikeuksien kyseenalaistaminen. **Tämän tyypillisellä informaatiovaikuttamisella voidaan pyrkiä toiseuttamaan niitä arvoja, joihin Suomi on sitoutunut, sekä luomaan sisäistä polarisaatiota esimerkiksi Suomen sisällä.**

Keskeiset kansalaistoimijat ovat arvioineet anti-gender-retoriikan lisääntyneen Suomessa. Viranomaisten tietoisuutta tulisi lisätä samalla kun aiheesta kerätään lisää tietoa. (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2021:26, s. 48; 50.) Tanen tavoitteena on

vahvistaa puolue- ja valtiorajat ylittävää yhteistyötä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi ja sukupuoli- ja seksuaalioikeuksia vastustavan anti-gender-liikkeen voimistumisen estämiseksi.

Jirka Hakala
puheenjohtaja
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta

Hannele Varsa
pääsihteeri
Tasa-arvoasiain neuvottelukunta